

The Journal of International Civilization Studies
Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi

Volume V/ Issue II
ISSN: 2548-0146, Nevşehir/ TURKEY
Geliş Tarihi/ Received: 17/07/2020
Kabul Tarihi/ Accepted: 05/10/2020

THE IDEOLOGICAL MATRIX OF POPULISM

Doç. Dr. Armağan ÖZTÜRK

Artvin Çoruh Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

armagan.ozturk1980@gmail.com

orcid.org/0000-0001-8711-3195

Abstract

Populism's contribution to the democratic political culture becomes meaningful in several points. One of the aforementioned points is the anti-elitism. Standing by the people against the elites is the most well-known characteristic of the populism. However, the populist reading which criticizes liberal democracy within the context of the popular sovereignty is also anti-pluralist. All people are not counted as the members of the people within the politics which has been performing in the name of the people. It can be said in terms of this last suggestion that the concept of people adopted by the populism is quite moral and exclusionist. Marginalizing the political opponents is a natural continuation of the moralized narrative of the people.

The moment which leads the political culture into extremism is at stake in this very point. The leader who is the passive watchman of the people's power conflicts with the institutions and the elites. This conflict renews the democratic politics. However, the anti-pluralist stance of the populist political movement represented by the leader increases the conflict and polarization level within the political culture. The more the aforementioned level increases the more the democratic politics loses trenches towards its authoritative alternative.

Keywords: *Populism, Democracy, Pluralism, Elites, Leader*

POPÜLİZMİN İDEOLOJİK MATRİSİ

Öz

Popülizmin demokratik siyasi kültüre katkısı birkaç noktada anlamlı hale gelir. Bahsi geçen noktalardan ilki seçkin karşıtlığıdır. Elitlere karşı halkın yanında olmak popülizmin en bilinen özelliğidir. Ancak liberal demokrasiyi halk egemenliği ideali bağlamında eleştiren popülist okuma sadece seçkin karşıtı değil aynı zamanda çoğulculuk karşıtıdır da. Halk adına yapılan siyasette halkın tamamı halktan sayılmaz. Bu son hatırlatma bakımından popülizmin benimsediği halk kavramının fazlasıyla ahlaki ve dışlayıcı olduğu söylenebilir. Siyasi rakiplerin ötekileştirilmesi ahlaklaşmış halk anlatısının doğal bir uzantısıdır.

Siyasi kültürü aşırılığa sürükleyen moment ise tam da bu noktada söz konusu olur. Halk iktidarının pasif bekçisi olan lider kurumlarla ve elitlerle çatışır. İlgili çatışma demokratik siyaseti yeniler. Ancak liderin temsil ettiği popülist siyasi hareketin çoğulculuk karşıtı konumu siyasi kültürdeki çatışma ve kutuplaştırma düzeyini artırır. Atıfta bulunan düzey arttıkça demokratik siyaset otoriter alternatifine doğru mevzii kaybeder.

Anahtar Kelimeler: *Popülizm, Demokrasi, Çoğulculuk, Elitler, Lider*

GİRİŞ

Popülizm aynı anda hem bir ideoloji ve ideolojik hareket hem de siyasal psikolojik bir ruh hali ve benzer koşullarda ortaya çıkan bir zihniyettir. Popülizmi anlamak için sadece politik düzene veya sisteme bakmak yeterli değil. Olası bir soruşturmanın sosyal psikoloji, siyasal psikoloji ve siyasi kültür düzlemlerine doğru genişleyen bir içeriği içinde barındırması gerek (Ionescu & Gellner, 1969: 3-4; Worsley, 1969: 244-5). Bu akışkan ve çok boyutlu içerik nedeniyle popülizm tartışmalı bir kavram. Üzerine yapılan tüm çalışmalar bir şekilde bu tartışmalı içeriği yeniden üretiyor. Bu nedenle popülizm için sabit bir nokta veya öz bulmak hiç de kolay değil (Fassin, 2018: 17-8; Müller, 2019: 14; Laclau, 2007: 15). Bahsi geçen kaotik kavramsal ortam birkaç nedene bağlı bir şekilde sonuç doğurmakta. Her şeyden önce popülizm tıpkı faşizm gibi pejoratif bir niteliğe sahip. Kavrama yüklenen anlam genelde olumsuz ve aşağılayıcı. İhtimal ki bu sebeple kişiler nadiren popülist olduklarını kabul ediyor. Bir kişiye popülist dediğimizde ve (veya) bir hareketi popülizmle nitelediğimizde dışarıdan bir yorum yapmış oluyoruz (Mudde ve Kaltwasser, 2019: 12-3; Beriş, 2019: 40; Örs, 2007: 480). Öznelerin kabul etmedikleri sıfatlarla onları adlandırmak şüphesiz ki mümkün. Ama böylesi bir yöntem kaçınılmaz bir şekilde tartışmalı sonuçlar doğuruyor.

Popülizme muğlaklığını veren asıl unsur ise halk. Halk tarih boyunca hep farklı içeriklerle ele alındı. Çok uzun bir süre halk yoksul kesimleri ifade etti. Halk aynı zamanda vatandaşlara karşılık gelen bir ifade. Ama tarih boyunca yine uzun bir süre herkes vatandaş statüsünden tam anlamıyla yararlanamadı. Kadınlar ve kölelerin binlerce yıl süren mağduriyeti vatandaş ile halk arasında özdeşlik kurulmasına engel oldu. Sonuç olarak diyebiliriz ki halk bazen herkes, bazen ise tüm ulusun sadece avam kısmını ifade eden bir kavram olarak kullanıldı (Canovan, 1984: 313-5; Mudde ve Kaltwasser, 2019: 20). Adları popülizmle anılan pek çok kesimin halka bakışı da bu potansiyel muğlaklığı yeniden üretiyor. Mesela metin içerisinde daha sonra ayrıntılı bir şekilde ele alacağımız üzere popülizmin en bilinen özelliklerinden biri “halk” ile “gerçek halk” arasında ayırım yapmasıdır.

Son olarak ideoloji-popülizm ilişkisine değinmek gerekir. Çünkü kavramı yerli yerine oturtamamızın bir diğer nedeni popülistleri ideolojik skalada nereye koyacağımızı kestiremiyor oluşumuzda saklıdır. Bir tarafta Pademos, Wall Street’i İşgal Et Hareketi ve Gezi, diğer tarafta Trump, Erdoğan, Putin ve Bolsonaro var. Popülizm hem sol hem de sağdır. Popülizm içinde kalarak otoriter olmak da özgürlüğü savunmak da mümkündür.

Bir Listeleme Girişimi: Popülizmin Nesi Var?

Popülizm belli bir siyasi olgu mu yansıtıyor, yoksa bu kavramın işaret ettiği durum farklı siyasal olgular arasındaki benzerlikleri mi ortaya koyuyor meselesi çok da açık değildir. Bu nedenle

popülizm konusunda tercih edilen iki tane temel yaklaşımının her ikisi de belli ölçülerde rasyonel kabul edilebilir. Şöyle ki, popülizmi anlama noktasında tarihe ve kültüre bakarak evrensel kategoriler bulmaya çalışmak mümkündür. Dahası, olgulardan hareketle, her biri belli bir yer ve zamanda geçerli olgusal tipolojiler yaratmak da olasılık dahilindedir (Gellner ve Ionescu, 1969: 3-4; Canovan, 1982: 545). Biz bu çalışma içerisinde genellikle olgulardan evrensel tipolojiler bulma yöntemine başvuracağız.

Popülizmin kavramsal matrisini sağlamlaştırma çabası bakımından öncelikle rasyonalizme değinilebilir. Çünkü popülist siyaset tarzı kısa erimli ve irrasyonel bakış açısına teslim olmak gibi bir anlama gelmektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki devlet aygıtının davranış tarzı bu olumsuz değerlendirmeyi haklı çıkaran sayısız örnekle dolu. Meseleyi ekonomi politik açıdan değerlendirirsek popülist siyasetin varacağı tek yer yozlaşmış ve kötü yönetimdir. Popülist siyasetçilerin idare ettiği devletler yüksek ve verimsiz kamu harcamalarıyla ülkeyi borç sarmalına ve ekonomik krize sürüklüyor. Popülizmin kurum ve kurallara duyduğu yapısal alerji siyaset ve yönetim işlerinde kayırmacılığı ve keyfiliği ön plana çıkarmakta. Popülist hayaller ile ekonomik gerçekler arasında ciddi bir gerilim vardır (Mudde ve Kaltwasser, 2019: 12-4; Müller, 2019: 16-7). Bahsi geçen gerilimi en azından söylem düzeyinde aşmayı kolaylaştıran ve popülistlerin sıklıkla kullandığı elit eleştirisi ise bu ideolojik formun çok bilinen bir diğer özelliğine karşılık geliyor.

Popülizm ideolojik meşruluğunu seçkin eleştirisinden alır. Onlara göre halk elitlerden daha sağduyulu ve daha bilgedir. Liberal demokrasinin demokrasiyi sınırlayan elit perspektifi yanlısı siyasal içeriği demokrasiyi oligarşik bir kerteğe mahkum etmektedir. Dışarıdaki ve içerideki elitler halk iradesinin gerçekleşmesini engellemekte, devleti halktan uzaklaştırmakta ve demokratik gündemin halkın gerçek sorunlarını tartışmasını önlemektedir. Popülizmi demokrasi tartışmaları bakımından önemli kılan asıl unsur bu elitlere karşı altı yoğun bir şekilde çizilen halk vurgusudur (Shils, 1956: 101; Mudde ve Kaltwasser, 2019: 18-25; Crick, 2005: 626).

Seçkin eleştirisi hem halktan uzaklaşan liberal demokrasilerin demokratikleştirilmesi için önemli bir argüman hem de liberalizm ve demokrasiyi karşı karşıya getiren ve bu yolla liberal olmayan bir demokrasi tahayyülünü tek meşru seçeneğe dönüştüren otoriter, hatta faşist bir siyasal öneridir. Bu son hatırlatma popülizmi Carl Schmitt'in içerisinde güçlü bir şekilde Rousseau'cu izlenimler barındıran temsili (liberal) demokrasi eleştirisine yaklaştırır.¹ Bilindiği üzere Schmitt bir yandan yoğun bir şekilde liberal demokrasiyi eleştirirken, diğer yandan da demokrasi ile diktatörlük arasındaki geçişkenliğe dikkat çekmiş ve demokrasinin ancak türdeşlikle birlikte söz konusu olabileceğini iddiasını dile getirmiştir (Schmitt, 2006: 23-35). Schmitt'in ortaya koyduğu çerçeveyi hararetle benimseyen faşistlere, ve halkı demokrasi dolayımıyla tanımlama biçimleri bakımından faşizmi takip eden popülistlere göre de halk ahlaki anlamda homojen bir bütündür. Halk öznesi farklılığı ve çoğulculuğu içinde barındırmaz. Bu kurgusal bütünün politik iradesi ise muhalefeti hoş görmeyen bir kesinlikle sadece lider aracılığıyla temsil edilir (Muddle ve Kaltwasser, 2019: 28-30; Müller, 2019: 42-6, 69-70).

Bu noktada popülistlerdeki seçkin karşıtı siyasetin aynı zamanda yeni bir seçkin tasarımı olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Çünkü popülist siyaset pratikte temsili demokrasiye karşı doğrudan demokrasiye geçilmesini ve bu yolla odayaşmaya dayalı tam bir demokrasi düzeni kurulmasını önermez. Popülist parti ve hareketlerin yaptığı şey referandumlar yoluyla elitler tarafından kontrol edilen devlet kurumlarını etkisiz hale getirmek ibarettir. Kurumların özerk iradelerini kaybetmesi ve

¹ Schmitt'in liberal demokrasiye bakışı için bkz. Öztürk (2017: 71-88).

hukukun siyaset karşısında güvence olmaktan çıkması gibi sonuçlar popülizmin geldiği yeri özetler. Popülizm başarıya ulaştığında geriye sadece halk ve onu temsil eden karizmatik lider kalır. Liberalizmin anayasacılık hareketi yoluyla son iki asırda yarattığı tüm güvenceler ortadan kalkacağı için popülistlerin idealize ederek hayata geçirmeye çalıştıkları tasarı aynı zamanda bir demokratik diktatörlük programı olarak iş görecektir.

İnsan haklarıyla halk egemenliği arasındaki tarihsel gerilimi insan hakları ve liberalizm aleyhine çözen popülist mantık demokratik rekabeti sınırlar. Popülizm seçimleri tümüyle iptal edip ülkeyi tek parti diktatörlüğüyle yönetmeyi göze alamaz. Çünkü bugünün dünyası 1930'ların politika yapma koşullarından farklı bir içeriğe sahiptir. Bu bağlamda rahatlıkla denilebilir ki, popülizm faşizmin soluk veya utangaç bir kopyasıdır. Ancak seçimler iptal edilemese de muhalefetin seçimi kazanmaması için sistemin tüm olanakları kullanılır. Devlet imkanları tümüyle iktidar partisinin elindedir. Temel hak ve özgürlükler korunamadığı ve yargıya baskı yapıldığı için muhalifler organize bir şekilde cezalandırılır. Muhalefete düşman ceza hukukunun uygulandığı, yargıdaki parti hakimiyeti ölçüsünde kararların önceden verildiği bir hukuk politik yaratır popülist siyaset. Böylesi bir anlayış sınırlı politik muhalefetin makul kabul edildiği rekabetçi otoriter bir rejime doğru yol alır. Anti-liberal popülist demokrasi düşüncesi demokratik pratiklere zarar verir (Shils, 1956: 102; Mudde ve Kaltwasser, 2019: 102-7, 117; Müller, 2019: 63).

Popülizmin en bilinen özelliklerinden biri karizmatik liderin popülist siyaset içindeki belirleyici konumunda saklıdır. Lider kültürü popülizmin en saf halidir. Popülist tahayyül içinde lider kendisini halka özdeşleştirir. Halkın temsilcisi olan lider gücü tek elde toplar. Partide, devlette ve toplumda çoğulculuk lider tarafından hoş karşılanmaz. Lider temelli siyaset seçkin eleştirisiyle doğrudan bir şekilde ilgilidir. Lider kendisiyle halk arasındaki tüm ara kadro ve kurumları geçici hale getirir. Elitlerin etkisiz hale gelmesiyle halk iradesinin biricik temsilcisi popülist hareket veya partinin lideri olur (Mudde ve Kaltwasser, 2019: 59-60; Müller, 2019: 46-54; Laclau, 2007: 79-81).

Bu eşsiz konum popülist siyasetin doğasını anlamamıza yardımcı olan bir dizi unsuru içerisinde barındırır. Öncelikle liderin fazlasıyla ön plana çıkmasıyla faşizm arasında bir bağlantı vardır. Bilindiği üzere faşist ideoloji de ona öykünen popülizm gibi lideri tek karar alıcı haline getirir. Liderin sözü devleti ve toplumu bir arada tutar. Bu neredeyse kutsallaşmış konum karşısında temsili demokrasi ve bürokrasi işlevsiz hale gelir. İşte popülizm de bu idealize faşist imgeyi takip eder.

Popülist lider siyasetiyle ideolojik içerikten yoksun olma hali arasında da benzerlik vardır. Popülizm ideolojik açıdan amorf bir karaktere sahiptir. Hem sağ hem de sol popülist olabilir. Dahası popülist bir lider, her hangi bir tutarlılık kaygısı gütmeden hem sağ ideolojiler hem de sol ideolojilerden argüman ve söylemleri gündelik siyaseti içerisinde kullanabilir. İdeoloji ile özne karşıt kutuplardaki ağırlık noktaları gibidir. Öznenin ağırlığı artıp ideoloji silikleştikçe, bu yola giren siyaset popülizme doğru ivme kazanır. Demek ki lider temelli siyaset paradoksal bir şekilde popülizmi hem faşizme yaklaştırır hem de onu ideolojik katılıktan uzaklaştırarak he türlü ideolojiye eklemlenebilen bir politik asalağa dönüştürür.

Popülist liderin nitelikleri ve davranış tarzları hakkında da birkaç şey söylemek yerinde olabilir. Popülist siyasetin aktörü şüphesiz ki her durumda erkek değildir. Ama popülist siyasete liderlik yapan kişi kadın olsa bile kesinlikle maskülist bir kişiliğin temsilcisidir. Erkeksi dil, küfür, kabalık, sertlik, cinsiyetçi söylem bu anlayışın kamusal görünümü içinde ağırlıklı bir şekilde yer tutar (Mudde ve Kaltwasser, 2019: 54-8, 83-4). Popülizmde, özellikle de sağ popülizmde homofobik bir dilin popüler olduğunu belirtmekte yarar var.

Lider çok önemli olduğu, ideoloji ise söylem içinde asgari düzeyde karşılanması gereken bir ayrıntıya dönüştüğü için parti aygıtı popülist siyasetin belirleyici bir unsuru olmamıştır hiçbir zaman. Güçlü partilere rastlanmaz popülizm içerisinde. Sağ popülizm adı liderle anılan, gerekirse liderin sık sık ismini ve yapısını değiştirdiği gölge partilerle yoluna devam eder (Mudde ve Kaltwasser, 2019: 59-61, 72-4). Sol popülizmde ise parti alerjisi daha kurumsal bir içeriğe sahiptir. Post-anarşist bir tavır bu çizgiye hakimdir. Partiler hareket gibi örgütlenmiş, büyük özne lider değil de hareket olarak görülmüştür. Yatay ilişki, oydaşma ve yoğun sokak hareketi sol popülist siyasetin içeriğini şekillendiren önemli ilkelere karşılık gelir.

Popülizm sadece seçkin karşıtı bir siyaset biçimi değildir. Özellikle sağ popülizm bakımından ciddi bir çoğulculuk karşıtı tutum da söz konusudur bu akım içerisinde. Halkın bir kısmını halktan saymaz sağ popülistler. Azınlıklar, göçmenler ve rakip siyasi akımların mensupları gerçek halkın sahici parçaları olarak kabul edilmez. Bu son hatırlatma bağlamında popülist siyasetle dışlayıcı ve ayrımcı pratikler arasında yoğun bir etkileşimin olduğu söylenebilir (Müller, 2019: 15-6, 36-9, 101-2). Tabii bu halktan çok aslında gerçek halka yapılan ideolojik vurgu popülist düşüncede asıl önemli olan unsurun halk değil de vatan olduğu, vatanın halkının ise homojen bir bütün olarak görüldüğüne yönelik yorumların ön plana çıkmasına yol açmıştır (Taggart, 2004: 120-1). Vatan parantezinde gerçek halka yapılan vurgu, sadece halktan gerçek halkın anlaşılması bakımından değil, aynı zamanda popülizmle milliyetçilik arasındaki ilişkinin vatan kavramının işaret ettiği mekansallık üzerinden anlamlı bir içeriğe oturması bağlamında da önemlidir.

Popülizmin sağ ve sol versiyonları özelinde tartışmamızı daha da derinleştirebiliriz. Öncelikle şu iki tespiti bir kenara not almalıyız: Popülizm aynı anda hem sistem eleştirisi yapan hem de sistemi yenilemek adına otoriteye çağırıcı olumlayan bir politik içeriğe sahiptir. Belki de bu nedenle popülizmle demokrasi arasındaki ilişki son derece olumsuzdur. Popülizm demokrasiyi gölge gibi takip eder. Onu geliştirebilir ya da demokratik standartları oligarşiye doğru geriletebilir (Canovan, 1999: 2-4; Arditi, 2010: 112-4).

Bu ön kabuller bakımından popülizmin içeriği yeniden ele alındığında liberal kapitalist küresel düzenin işleyişinden rahatsız olan geniş kitlelerin sağ ve sol popülist hareketlere destek verdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Sağ popülizm aslında post-faşist bir harekettir. Sağ popülist hareketlerin belli başlı özellikleri onu faşizme bağlar. Bu alt akımın faşist bir çekirdeği vardır. Yabancı düşmanlığı ve koşulsuz ulus devlet savunusu sağ popülizm içerisinde belirleyici söylemlerdir. Trump'ın seçilmesine kadarki tartışmalar bağlamında sağ popülizm daha çok AB ülkelerindeki aşırı sağ partilerin siyaset dilini karakterize ediyordu. Bahsi geçen bağlam göçmen ve mültecileri ekonomik krizin günah keçisi ilan etme ve AB kurumlarına karşı derin güvensizlik gibi iki somut düzlemde politika üretmekte. Britanya'nın AB'den çıkmasıyla sonuçlanan Bretix oylaması ve daha federatif bir yapıya geçilmesini öneren AB anayasasının reddi,² sağ popülist aşırı sağın toplumsal gücünün göstergesi niteliğindeki iki önemli olayı karakteriz etmektedir (Foster, 2017; Yıldırım, 2017: 62-4; Mudde, 2013: 9-10).

Trump'un seçilmesiyle birlikte sağ popülizm neo-liberal düzenin merkez ülkesi olan ABD'de siyasi hayatın belirleyici politik duruşuna dönüştü. Sağ popülist lider tipolojinin ideal bir örneği olan Trump kaba, saygısız, yüzeysel ve güç meraklısı siyaset anlayışıyla demokratik kültüre alternatif bir davranış tarzının temsilcisiydi. Alt ve orta sınıfların ekonomik huzursuzluğu, farklı ve dışlanmış olanlara karşı beslenen korku ve yoğun bir milliyetçilik Trump'u iktidara taşıyan sağ popülist

² AB Anayasa tartışmaları için bkz. Aytuğ (2009: 13-30).

mayalanmanın belli başlı unsurlarına karşılık gelmektedir (Kagan, 2016; Bouie, 2015). Trump'un seçilme süreci ve sonrasında yaşanan gelişmeler popülizme bakışta bir değişikliğe de yol açtı. Popülizmin en esaslı meselesi yabancı düşmanlığı özelinde kültür olmaktan çıkarak küreselleşme karşıtlığı ve dolayısıyla ekonomi haline geldi. Trump'un şahsında kristalize olan Amerikan sağ popülizmi yurttaşlarını koruyan ve onlara refah sağlayan güçlü devlet ve güçlü ülkeyi yeniden kurmayı vaat ediyordu (Zabcı, 2017; 8-11; Fassin, 2018: 16). Bahsi geçen vaat bir yanıla nostaljiyi siyasete geri çağırıyor, diğer yanıla da faşizm-popülizm bağlantısını güçlendirecek bir tonda "yeniden doğuş" mitini destekliyordu.

Sol popülizm otoriter rejimlerin demokratikleşmesine katkı sunan bir içeriğe sahiptir. Polonya Dayanışma Sendikası, Siriza, Podemos, Wall Street İşgali, Gezi olayları gibi pek çok parti ve toplumsal harekette sol popülizmden izler var. Mouffe gibi düşünürler siyasetin "popülist bir moment" içerisinde şekillendiği iddia etmekte. Ona göre sosyal demokrat partiler popülist momentin doğasını kavrayamadılar. Sağ popülizmin yükselişinde pek çok faktörün yanı sıra geleneksel sol partilerin bu eksik kavrayışı da etkili oldu. Sağ popülist kalkışmaya yanıt sol popülizm şeklinde olmalıdır. Eşitsizliğe karşı eşitliği savunan sol popülizm demokrasiyi geri kazanmayı amaçlayan bir bilincin de temsilcisi. Mouffe'e göre 80'lerdeki konjonktürün, yani liberal demokrasiyi radikal demokrasiye doğru aşma hedefinin çok gerisinde kaldık. Bugün için acil olan sorun demokrasiyi radikalleştirmek değil, onu iyileştirip yeniden tesis etmek (Mouffe, 2019: 13, 18, 33, 34, 48).

Mouffe'un sol popülizm analizi bir yandan popülizmi sadece sağa mal eden bakış açısının çok da doğru olmadığı düşüncesini ortaya koyuyor, diğer yandan ise eşitlikçi idealleri hayat geçirme noktasında bir hayli gerilemiş olan solun kendi politik iddiasını ve daha otoriter çözümler karşısında demokrasinin bizati kendisini de ayakta tutabilmek için popülizme başvurmasının kaçınılmaz olduğu fikrine yakın bir analizi temellendirmekte.

Sol ve sağ popülizmler arasındaki ortak nokta kolaycı çözümleri ön plana çıkarma eğilimidir. Her iki anlayışta günah keçileri yaratıyor. Sağ popülizm göçmenleri, sol popülizm ise küresel kapitalizmi mahkum etmekte (Beriş, 2019: 42). Bu ortaklık dışında ise taban tabana zıt bir durum söz konusu. Sağ popülizm, popülist anlayışın tipik özelliklerini bünyesinde barındırıyor. Sağ popülizmin büyük öznesi karizmatik lider. Sol popülizm ise daha çoğulcu bir halk imgesiyle yoluna devam etmekte. Büyük siyasal özne bu yeni çoğulcu yapı. Bu son hatırlatma bağlamında sol popülizm dışarıdaki içeriye alırken, sağ popülizm herkesi eşit saymayarak içeridekiler arasında bile ayırım yapıyor. Dışlayıcılık ayrımcılıkla birlikte sağ popülizmin temel özelliklerinden biri (Wallerstein, 2009: 103-9).

Sonuç

Popülizm tartışmasının kökeni aslında demokrasinin tarihi kadar eskidir. Demokrasinin yozlaşmasına karşı alınan cumhuriyetçi tedbirler, demogoların demokrasiyi yozlaştırması karşısında takınılan eleştirel tavır ile Platon ve Aristoteles'ten beri devam eden demokrasi şüpheciliği üstü örtük bir şekilde popülizme yönetilmiş savların toplamı gibi sonuç doğurmakta (Crick, 2005: 629).³ Elitler

³ Cumhuriyetçi literatürdeki demokrasi eleştirisi için bkz. Öztürk (2016: 21-59).

karşısında halkın sağduyusunun en doğru kararı yakalama noktasında ne denli değerli olduğuna işaret eden Machiavelli anlatısı da (Machiavelli, 1999: 111-2; Machiavelli, 2009: 41-2, 101, 194-203; Öztürk, 2013: 192), popülizm lehine olmak kaydıyla, kadim tartışma içinde ayrıca vurgulanabilir.

Modern popülizm ise daha çok temsili demokrasinin kriziyle ilgili bir mesele olarak tartışılmaktadır. Popülist siyasi aktörlerin ön plana çıkması sistem içi tıkanıklığın belirginleştiği konjonktürlerde söz konusu oluyor. Demokrasinin çıktıklarına yönelik halk hoşnutsuzluğu ve toplumun varlığını hedef alan tehdit algısının yüksek olduğu anormal zamanlar popülizmin başlıca siyasi zemini teşkil etmekte. Halktan uzaklaşan temsil mekanizmasını ıslah etme noktasında popülist siyasetin belli ölçüde yararlı sonuçlar doğurabileceğini söyleyebilirsek de, popülizm yine de kendiliğinden bir şekilde iyi veya kötü değildir (Stavrakakis, 2014: 519; Mudde ve Kaltwasser, 2019: 116-7, 122-4).

Popülizmle kriz arasındaki organik ilişkiye vurgu yaptığımızda, çok da yeni bir şey söylemiş olmuyoruz. Çünkü kapitalizmin ve liberal demokrasinin tarihi aslında krizlerin tarihi. Kapitalist sistem sürekli bir şekilde bir krizden diğer bir krize doğru yol alıyor. Her kriz kapitalizme kendi yaratıcı yıkıcılığı güçlendirecek yeni bir fırsat sağlamakta. Benzeri bir şekilde demokrasinin tarihi de bir dizi genişleme ve daralmaların birbirini takip eden tarihi gibi. Demokrasi uzun erimde güçlense de kısa ve orta erimde otorite ile özgürlük arasında bir sarkaç gibi gidip gelmekte. Liberal demokrasinin popülist eleştirisi onu kendi gölgesi gibi takip ediyor. Kapitalist-liberal sistem krizler karşısında içe çökerken popülist siyaseti popülerleştirecek koşullar makul hale geliyor.

Popülizmin kriz anlarında ön plana çıkması ve halkın popülist hareketlere destek vererek kedisini mağdur eden sisteme tepki koyması olguları popülizmi faşizme yaklaştıran unsurlar olarak yorumlanabilir. Karl Polanyi'e atıfla faşizm sanayi toplumunun derin buhranı karşısında toplumun kendini savunmak için geliştirdiği yollardan biridir (Polanyi, 2002: 319-321). Bazı toplumlar bireyci kapitalizmin yarattığı bunalım karşısında toplumcu ve devletçi faşist projeye eğilim göstermiştir. Popülizm de benzeri bir kaderi paylaşır. Küresel ve rekabetçi dünyanın her gün gittikçe ağırlaşan yaşam koşulları karşısında popülizm bireye güvenlik sağlayan korumacı projeleri ön plana çıkarır. Kapitalist-liberal sistem açısından bakıldığında popülizm yüzeysel ve kolaycıdır. Ama bu bahsi geçen kolaycılık, aynı zamanda bireyin üstündeki yüklerin hatırı sayılır bir kısmını onun adına ortadan kaldırır.

Popülist moment aslında ideolojilerin ve partilerin aleyhine işleyen bir içeriğe sahip. Son yarım yüzyılda olduğu üzere ideolojiler geriledikçe ve partiler arası farklar azalıp tüm siyasi organizasyonlar birbirinin kopyası haline geldikçe popülizm güçleniyor. Parti ve ideoloji siyasetin yapısal dayanakları. Popülizmin bu dayanakların yokluğunda güçlendiği gözlemi popülist siyasette anti-yapısal bir karakter olduğu gerçeğini gözler önüne sermekte. Hızlı çözümler, geçici örgütler ve liderler popülizme akışkanlığını veren temel unsurlar olarak iş görüyor.

Popülizmle ilgili son olarak şu tespiti yapmak yerinde olur sanırım. Popülist rejimler sistematik bir şekilde insan haklarını ihlal ediyor. Son iki asırlık tecrübenin bize açıkça kanıtladığı üzere modern zamanlarda önemli olan şey aslında demokrasi değil insan hakları. Ancak liberalizm insan hakları için demokrasiyi sınırlarken aşırıya kaçıyor bazen. Halk değersizleşiyor. Oysa demokrasiyi sınırlamanın da bir sınırı olmalı. Popülizm işte bu noktada işlevsel bir değere sahip. Demokrasi ne popülizmin ne de insan haklarının yokluğunda yaşayabilir. Bu iki unsuru makul bir denge içinde götüren uluslar ise burjuva demokrasilerinin istikrarlı örnekleri olarak tarihteki yerlerini almış durumdalar.

KAYNAKÇA

Aytuğ, K. H. (2009). AB Anayasasının reddedilme dinamikleri ve AB'nin izlediği yeni strateji: Lizbon anlaşması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (2), 13-30.

Arditi, B. (2010). *Liberalizmin kıyısında siyaset*. (E. Ayhan, çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Beriş, H. E. (2019). Demokrasiye neler oluyor? popülizm ve otoriterleşme tartışmalarına bir bakış. *Liberal Düşünce Dergisi*, 24 (96), 27-53.

Bouie, J. (2015). Donald Trump is a fascist. 25. 12.

(http://www.slate.com/articles/news_and_politics/politics/2015/11/donald_trump_is_a_fascist_it_is_the_political_label_that_best_describes.html), Erişim tarihi: 15 Nisan 2017.

Canovan, M. (1982). Two strategies for the study of populism. *Political Studies*, 30, (4), 544-552.

Canovan, M. (1984). People, politicians and populism. *Government and Opposition*, 19, (3), 313-5

Canovan, M. (1999). Trust the people! populism and the two faces of democracy. *Political Studies*, 47, (1), 2-16.

Crick, B. (2005). Populism, politics and democracy. *Democratization*, 12 (5), 625-632.

Fassin, E. (2018). *Popülizm: büyük hınç*. (G. Kırnal ve İ. Kocael, çev.), Ankara: Heretik Yayınları.

Foster, J. B. (2017). This is not populism. *Monthly Review*, 06. 01.

Ionescu, G. & Gellner, E. (1969). Introduction. G. Ionescu & E. Gellner (Edt). *Popülizm – Its meanings and national characteristics* m (pp. 2-5). London: Weidenfield and Nicolson.

Kagan, R. (2016). This is how fascism comes to america”, *Washington Post*, 18, 05.

https://www.washingtonpost.com/opinions/this-is-how-fascism-comes-to-america/2016/05/17/c4e32c58-1c47-11e6-8c7b-6931e66333e7_story.html?utm_term=.c0ffdd4b2fe6,

Erişim tarihi: 22 Mart 2017.

Laclau, E. (2007). *Popülist akıl üzerine*. (N. B. Çelik, çev.). Ankara: Epos Yayınları.

Machiavelli, N. (1999). *Prens*. (R. Teksoy, çev.). İstanbul: Oğlak Yayınları.

Machiavelli, N. (2009). *Söylevler*. (A. Tolga, çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Mouffe, C. (2019). *Sol popülizm*. (A. Yanık, çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Mudde, C. (2013). Three decades of populist radical right parties in western Europe: so what?”. *European Journal of Political Research*, 52 (1), 1-19.

Mudde, C. & Kaltwasser, C. R. (2019). *Popülizm, kısa bir giriş*. (S. E. Türközü, çev.). Ankara: Nika Yayınları.

Müller, J. (2019). *Popülizm nedir?*. (O. Yıldız, çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Örs, B. (2007). Faşizm. B. Örs (Ed.). *19. yüzyıldan 20. yüzyıla modern siyasal ideolojiler* (ss. 480-513). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Öztürk, A. (2013). Machiavelli düşüncesinde cumhuriyetçi özgürlük ve kurucu lider imgesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 68 (2), 181-204.

Öztürk, A. (2016). *Cumhuriyetçilik ve liberalizm*. İstanbul: Doruk Yayınları.

Öztürk, A. (2017). Schmitt'in liberalliği. *Felsefe Arkivi*, 46, 71-88.

Polanyi, K. (2002). *Büyük dönüşüm*. (A. Buğra, çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Schmitt, C. (2006). *Parlamentar demokrasi krizleri*. (A. E. Zeybekoplu, çev.). Ankara: Dost Yayınları.

Shils, E. (1956). *The torment of secrecy: the background and consequences of American security*, Glencoe, III: The Free Press

Stavrakakis, Y. (2014). The return of “the people”: populism and anti-populism in the shadow of the european crisis. *Constellations*, 21 (4), 505-517.

Taggart, P. (2004). *Popülizm*. (B. Yıldırım, çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Yıldırım, Y. (2017). Liberal demokrasinin krizi bağlamında Avrupa'da sağ-popülizm ve yükselen aşırı sağ. *Amme İdaresi Dergisi*, 50 (2), 51-72.

Wallerstein, I. (2009). *Bildiğimiz dünyanın sonu*. (T. Birkan, çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Worsey, P. (1969). The concept of populism. G. Ionescu & E. Gellner (Edt). *Popülizm – its meanings and national characteristics* in (pp. 212-250). London: Weidenfield and Nicolson.

Zabcı, F. (2017). Aşırı sağ popülizm: kılık değiştirmiş faşizm mi?. *Monthly Review*, 2, 27-43.

EXTENDED SUMMARY

1.Introduction

Populism is both an ideology and an ideological movement and a political psychological mental state and a mentality emerged in similar conditions. For this reason, it is not enough to overview only the

political establishment and the system for understanding populism. The discussion on populism must be extended towards the spaces of cultural psychology and political psychology.

We need to elaborate on a series of constituents in our attempt for analyze this concept. “People” which is the first concept among those we will discuss is the fundamental constituent which gives the populism its real meaning. The concept of people has been discussed through different content throughout the history. People has expressed the poor segments for a long time. The reality pointed by this conception also characterizes an expression which corresponds to the citizens.

2. Method

The relation between ideology and populism mainly takes place for itself in the discussions on populism. One of the reasons why we cannot properly place the concept is related with that we can not estimate where to put the populists along the ideological scale. Besides, it is not clear that whether populism reflects a certain political fact or the state pointed by this concept reveals the similarities between different political facts. Subsuming the facts and phenomena which are quite different with each other under the title of populism arises partly from this methodological necessity.

3. Findings, Discussion and Results

It can be first mentioned the question of rationalism in terms of the attempt to solidify the conceptual matrix of populism. Because populist politics have a meaning like giving into a short-term and irrational point of view. Another constituent is the criticism of elitism. Populism derives its ideological legitimacy from its criticism of elites. According to them, the people is more prudent and wiser than the elites. The political content of liberal democracy which has a pro-elite perspective dooms democracy to an oligarchic instance. Criticism of elites is an authoritarian, even fascist political suggestion which both is an important argument for democratizing the liberal democracies which are alienated from the people and confronts the liberalism with democracy and thus makes an imagination of un-liberal democracy become the only legitimate option. Of course at this point, it should not be forgotten the anti-elite politics in populists is also a new elite designation. Because, populist politics does not suggest a transition to direct democracy against the representative democracy, and thus an establishment of a complete democratic order based on consensus.

The discussion of populism has a great importance in terms of the content and the limitations of democracy. The populist logic which solves the historical tension between human rights and the popular sovereignty to the detriment of human rights and liberalism restricts the democratic competition. Populism cannot take a risk to rule the country through a single-party dictatorship by eliminating the elections completely. Because, today’s world has different content than the 1930s’ conditions of doing politics.

One of the most well-known characteristics of populism underlies the decisive position of the charismatic leader in its politics. Cult of the leader is the purest form of populism. There is also a similarity between the politics of populist leader and being lacking in an ideological content. Ideologically, populism has an amorphous character. It can both be right-wing populist and left-wing populist.

It can also be pertinent to say a few words about the qualifications and behavior patterns of the populist leader. Of course, the actor of the populist politics is not always a male. However, populist politics has largely a masculine line. The prejudices about gender are reproduced within the populism.

Because of the leader is quite important and the ideology has become a detail which should be provided in a minimum level, the party apparatus has never been a decisive constituent of populist politics. It is not seen strong political parties in populism.

Populism is not only an anti-elite way of politics. Especially in terms of right-wing populism, there is also a serious anti-pluralist attitude within this current. Right-wing populists do not regard a section of the people as a part of the people.

We can deepen our discussion specific

to the right-wing and left-wing versions

of populism. Especially, we should take note of these two determinations: Populism has a political content which both conducts a criticism to the system and also affirms the appeal to authority in the name of renewing the system.

When the content of populism is discussed in terms of these premises, it will not be wrong to say that large masses who feel uncomfortable with the functioning of the liberal capitalist global system support right-wing and left-wing populist movements. Right-wing populism is, in fact, a post-fascist movement. The common ground of the right-wing and left-wing populist movements is the tendency to feature easy-to-do solutions. Both two approaches create certain scapegoats. Right-wing populism condemns the immigrants while left-wing populism condemns the global capitalism.

The origin of the discussion of populism is actually as old as the history of democracy. Republican measures against the corruption of democracy, the critical attitude against the demagogues for that they corrupt the democracy, and the skepticism towards democracy beginning from Plato and Aristotle result something in a sum of arguments directed implicitly towards populism.

As for modern populism, it is discussed rather as a matter about the crisis of representative democracy. Featuring of populist political actors has been at stake in the conjectures in which an intra-system deadlock crystallizes.

We do not say a brand new Word when we emphasize the organic relation between populism and the crisis. Because, the history of capitalism and liberal democracy is also a history of crises. Capitalist system move forwards from a crisis to another continuingly.

Featuring of populism during the moments of crisis and the reaction of the people against the system which suffers it by supporting populist movements can be interpreted as the factors which pull populism over fascism.

Populist moment, in fact, has a content which functions to the detriment of ideologies and the parties. As happened in the last half century, as the ideologies regress and all political organizations become identical through the decrease in the differences between the political parties, populism strengthens.